

**QISHLOQ XO'JALIGIDA DAROMAD MANBALARINI DIVERSIFIKATSIYA
QILISH:FERMER XO'JALIKLARINING DAROMADLARINI OSHIRISHDA
KOOPERATSIYANING O'RNI**

**Reymboyev Faxriddin
Saidov Asadbek**

Denov tadbirkorlik va pedagogika instituti IIBH-25 guruhi talabasi faxriddinreyimboev@gmail.com

Annotatsiya: Mazkur maqolada qishloq xo'jaligida fermer xo'jaliklarining daromad manbalarini diversifikatsiya qilish zarurati va uning iqtisodiy ahamiyati yoritilgan. Shuningdek, kooperatsiya tizimi orqali resurslardan samarali foydalanish, xarajatlarni kamaytirish va qo'shimcha daromad oqimlarini shakllantirish imkoniyatlari tahlil qilingan. Fermer xo'jaliklari o'rtasidagi kooperatsiya bozordagi raqobatbardoshlikni oshirish, innovatsion texnologiyalarni joriy etish hamda mahsulotni qayta ishlash tizimini yo'lga qo'yishdagi o'rni misollar asosida ko'rib chiqiladi.

Kalit so'zlar: diversifikatsiya, kooperatsiya, qishloq xo'jaligi, fermer xo'jaligi, daromad, qayta ishlash, agroklastar, innovatsiya.

KIRISH

Bugungi kunda qishloq xo'jaligi O'zbekiston iqtisodiyotining muhim tarmoqlaridan biri bo'lib, jami bandlik va yalpi ichki mahsulotda sezilarli ulushga ega. Biroq fermer xo'jaliklarining daromadlari mavsumiylik, bozor narxlarining o'zgaruvchanligi, hosildorlikning barqaror bo'lmasligi kabi omillar ta'sirida keskin tebranishi mumkin. Shu sababli daromad manbalarini diversifikatsiya qilish – fermerlarning iqtisodiy barqarorligini ta'minlashning eng muhim mexanizmlaridan biridir.

Asosiy qisim: Diversifikatsiyalashning asosiy maqsadi bitta tarmoq yoki mahsulot turiga qaramlikni kamaytirish, ishlab chiqarish risklarini pasaytirish va qo'shimcha daromad manbalarini yaratishdir. Bunda kooperatsiya tizimi muhim rol o'ynaydi

Fermer xo'jaliklarida daromad manbalarini diversifikatsiya qilish zarurati.Fermer xo'jaliklarining daromadlari, odatda, bir yoki ikki mahsulot turiga bog'liq bo'lib qolgan. Masalan, faqat g'alla yoki paxta yetishtirish hisobiga faoliyat yurituvchi xo'jaliklar bozor narxleri pasayganida yoki hosil kam bo'lgan yillarda katta zarar ko'rishlari mumkin.Diversifikatsiya esa quyidagi imkoniyatlarni yaratadi:Hosildorlikka bog'liq risklarni kamaytirish – ko'p tarmoqli faoliyat hosilning bir turidagi muammolarni boshqasi bilan qoplash imkonini beradi.Bozor talabiga moslashish – qaysi mahsulot qimmat bo'lsa, o'sha yo'nalishga vaqtinchalik o'tish imkoniyati paydo bo'ladi.Yangi daromad oqimlarini yaratish – chorvachilik, parrandachilik, bog'dorchilik, issiqxona xo'jaligi, baliqchilik va asalchilik yo'nalishlarini ochish.Mahsulotni chuqur qayta ishlash orqali qiymatni oshirish – quruq meva, sharbat, konserva, sut mahsulotlari ishlab chiqarish.Kooperatsiyaning fermer daromadlarini oshirishdagi o'rni Kooperatsiyaning fermer daromadlarini oshirishdagi o'rni:Qishloq xo'jaligidagi kooperatsiya – bir necha fermer xo'jaliklarining o'zaro birlashib, umumiy texnika, resurs, infratuzilma va bozor imkoniyatlaridan foydalanish tizimidir.Xarajatlarni birgalikda kamaytirish.Qimmat qishloq xo'jaligi texnikalarini

(traktor, kombayn, sug'orish uskunalari) umumiy foydalanishga olish;Urug', o'g'it, yoqil'gi, suv va elektr xarajatlarini ulgurji narxlarda xarid qilish;Saqlash omborlari va logistika markazlaridan jamoaviy foydalanish.Bu holat fermerlarning sof daromadini sezilarli oshiradi. O'zbekistonda paxta, bug'doy, pomidor, kartoshka, sut va boshqa mahsulotlarning o'rtacha hosildorligi ularning real imkoniyatlaridan ancha past. Bu ko'rsatkichni oshirish nafaqat fermer xo'jaligi va agrotashkilotlar foyda va eksportlarini oshiradi, balki hozirgi kunda bug'doy va paxta bilan band qilingan maydonlarni yanada foydali ekinlar uchun foydalanishga topshirish imkoniyatini ham yaratadi.Qayta ishlash imkoniyatlarini yaratish:Kooperatsiya orqali kichik qayta ishlash korxonalari tashkil etish:Sutni qayta ishlash (pishloq, yogurt);Meva va sabzavotni quritish, konservalash;Go'sht mahsulotlarini qadoqlash.Bu mahsulotning qo'shimcha qiymatini oshirib, daromadni bir necha barobar ko'paytirishi mumkin.Yagona marketing va sotuv tizimi:Fermerlar yakka tartibda bozorda kuchli raqobat qila olmaydi. Ammo kooperativ sifatida:mahsulotni katta partiyalarda eksportga chiqarish,professional brending va qadoqlash,markazlashtirilgan logistika va muzlatkich omborlaridan foydalanish mumkin.Natijada sotuv hajmi va narx barqarorligi ortadi.Innovatsion texnologiyalarni joriy etish:Kooperativlar ilmiy-innovatsion markazlar bilan hamkorlik qilib:tomchilatib sug'orish,agro-dronlar,raqamli monitoring tizimlari,yuqori hosilli navlarni joriy etishi osonlashadi.Bu esa hosildorlik va rentabellikni oshiradi.Diversifikatsiya va kooperatsiya integratsiyasining ijobiy natijalari:Fermerlarning daromadi 20–50% gacha oshishi mumkin.Eksport salohiyati kuchayadi;Qishloq joylarda bandlik darajasi ortadi,Oziq-ovqat xavfsizligi ta'minlanadi,Bozor xavflariga tez moslashish imkoni paydo bo'ladi. Mamlakat qishloq xo'jaligining asosiy masalalardan yana biri — eksport tomonidan taqdim etiladigan imkoniyatlarni amalga oshirishda mehnat resurslarining keng miqyosda ishtirok etishini ta'minlash zaruriyatidir. Hozirgi kunda meva-sabzavot mahsulotlarining 60 foizi katta bo'lmagan dehqonchilik xo'jaliklari va uy-joy uchastkalarida yetishtirilmoqda. Lekin ularning eksportga yo'naltirilgan qo'shimcha daromadli mahsulot ishlab chiqarish zanjiridagi ishtiroki hozircha past bo'lib qolmoqda.

Xulosa

Qishloq xo'jaligida diversifikatsiya qilingan faoliyatni yo'lga qo'yish va kooperatsiya mexanizmlaridan keng foydalanish fermer xo'jaliklarining barqaror daromadga ega bo'lishida hal qiluvchi omildir. Kooperatsiya nafaqat xarajatlarni kamaytiradi, balki mahsulotni qayta ishlash, marketing, logistika va eksport bo'yicha qo'shimcha imkoniyatlar yaratadi.

Shu bois qishloq xo'jaligida kooperatsiya tizimini kengaytirish, fermerlar o'rtasida hamkorlikni kuchaytirish va davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash mexanizmlarini takomillashtirish zarur.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

- 1.O'zbekiston Respublikasi Prezidentining qishloq xo'jaligini rivojlantirishga oid farmon va qarorlari.
2. Qishloq xo'jaligi vazirligi statistik ma'lumotlari.

3. A. Vahobov, Sh. Murodov. "Agrobiznes asoslari". Toshkent, 2020.
4. Xalqaro Qishloq Xo'jaligi Taraqqiyoti Markazi (ICARDA) hisobotlari.
5. Ziyodullaev, N., & Ziyodullaeva, M. (2023). FINANCIAL LITERACY, INTERRELATIONSHIP OF POPULATION INCOME AND EXPENDITURE. Science and innovation, 2(B12), 881-887.
6. Urazbekovna, T. K. (2024). ROLE OF PUBLIC POLICY IN CHANGES IN POPULATION INCOME. Новости образования: исследование в XXI веке, 2(22), 316-321.